

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

УДК 336.13:33.025.12

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Безгуба М.О.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування та реалізації фінансового механізму державного регулювання економіки.

Метою дослідження є розкриття сутності фінансового механізму державного регулювання економіки та обґрунтуванні напрямів його удосконалення в умовах економічних перетворень.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Розкрито економічну сутність фінансового механізму державного регулювання економіки. Охарактеризовано систему заходів фінансової політики, що спрямована на забезпечення збалансованого економічного розвитку. Визначено основні форми державного регулювання економіки в сучасних умовах. Здійснено оцінку впливу фінансового механізму державного регулювання на економічну та соціальну ситуацію в країні. Виділено основні складові державної фінансової політики та методи їх використання в процесі економічних перетворень. Удосконалено положення щодо впливу інструментів державного фінансового регулювання на соціально-економічні процеси країни, враховуючи інституційні особливості фінансової системи.

Галузь застосування результатів роботи. Фінансова політика держави та інструменти її реалізації.

Висновки. Розробка та реалізація механізму фінансового регулювання має враховувати особливості та структуру вітчизняної економіки, глибину глобалізаційних перетворень та ступінь розвитку фінансових інститутів. Спрямованість механізму управління фінансової системи на вирішення сукупності наявних питань передбачає концентрацію, розподіл та перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, переорієнтацію економіки до інноваційної моделі розвитку та досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня платоспроможності населення. Вдосконалення фінансової політики держави має супроводжуватись покращенням рівня інституційного середовища фінансового механізму економічного зростання. Серед найбільш вагомих напрямів такого удосконалення варто виділити підвищення показника розвитку людського капіталу, збільшення частки високотехнологічної складової економіки, посилення стійкості фінансової системи країни, покращення дієвості впливу фінансових інструментів на темпи економічного зростання, удосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства.

Ключові слова: державне регулювання економіки, фінансовий механізм, фіскальний механізм, економічна політика.

ФИНАНСОВЫЙ МЕХАНИЗМ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ

Безгуба М.А.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы формирования и реализации финансового механизма государственного регулирования экономики.

Целью исследования выступает обоснование сущности финансового механизма государственного регулирования экономики и обоснование направлений его совершенствования в условиях экономических преобразований.

Методы исследования. В работе применена совокупность научных методов и подходов, в том числе системный, структурный, сравнительный, факторный, что позволило реализовать концептуальное единство исследования.

Результаты работы. Раскрыта экономическая сущность финансового механизма государственного регулирования экономики. Охарактеризована система мер финансовой политики, направленная на обеспечение сбалансированного экономического развития. Определены основные формы государственного регулирования экономики в современных условиях. Осуществлена оценка влияния финансового механизма государственного регулирования на экономическую и социальную ситуацию в стране. Выделены главные составляющие государственной финансовой политики и методы их использования в процессе экономических преобразований. Усовершенствованы положения относительно влияния инструментов государственного финансового регулирования на социально-экономические процессы страны, учитывая институциональные особенности финансовой системы.

Область применения результатов работы. Финансовая политика государства и инструменты ее реализации.

Выводы. Формирование и реализация механизма финансового регулирования должен учитывать особенности и структуру отечественной экономики, глубину глобализационных преобразований и степень развития финансовых институтов. Направленность механизма управления финансовой системой на решение совокупности имеющихся вопросов предполагает концентрацию, распределение, перераспределение финансово-экономических ресурсов, переориентацию экономики к инновационной модели развития и достижения сбалансированного социально-экономического развития страны, повышения уровня платежеспособности населения. Совершенствование финансовой политики государства должно сопровождаться улучшением уровня институциональной среды финансового механизма экономического роста. Среди наиболее весомых направлений такого совершенствования стоит выделить повышение показателя развития человеческого капитала, увеличение доли высокотехнологичной составляющей экономики, усиления устойчивости финансовой системы страны, улучшения действенности влияния финансовых инструментов на темпы экономического роста, совершенствование механизма реализации государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: государственное регулирование экономики, финансовый механизм, фискальный механизм, экономическая политика.

FINANCIAL REGULATORY MECHANISM OF THE ECONOMY

Bezhuba M.O.

The research subject contains number of questions in the area of formation and implementation of financial regulatory mechanism of the economy.

The article purpose is to disclose the essence of financial regulatory mechanism of the economy and to define directions to increase its efficiency.

The research methodology. In the investigation author used the set of scientific methods, such as structural, systematic, comparable and factor analysis method.

Results. The article focuses on set of questions which refer to define the essence and role of financial regulatory mechanism of the economy. Author determined instruments of financial policy which used in order to achieve sustainable economic growth. Assessment of influence of regulatory financial mechanism on economy is conducted. The main forms of state regulation of the economy in modern conditions are examined. We defined vital components of financial policy and methods of their implementation in the conditions of economic transformations. This article also evaluates statements of impact of financial policy instruments on economic growth and social development including institutional features of nation financial system.

Scope of results. Financial policy and instruments of policy implementation.

Conclusion. State institutions which are responsible for process of formation and implementation of financial policy should consider features and structure of domestic economy, depth of globalization transformations. Main directions of financial management on macroeconomic level conclude concentration, distribution and redistribution of economic resources, orientation economy to innovative model of development and to achieve the balance of economic growth and social assistance, to raise the level welfare. In order to enhance the financial policy government should create conditions for improvement the institutional framework of the financial mechanism of economic growth. Author defined main directions of such improvement, they are: to increase the quality of human capital, to rise the fractions of high-tech economy in its general structure, to enhance financial stability, further implementations instruments of public-private partnership.

Keywords: state regulation of the economy, financial mechanism, fiscal mechanism, economic policy.

Постановка проблеми. Світовий досвід свідчить, що з еволюційним розвитком суспільних відносин зростає роль держави у розподільчих процесах, регулюванні економічних перетворень, соціальної сфери країни та адміністративно-територіальних одиниць. Фінансовий механізм є вагомим, динамічним складовим

державного регулювання економічного зростання, що спрямоване на забезпечення збалансованого розвитку реального та фінансового сектору економіки. Необхідно зауважити, що на різних етапах становлення системи фінансового регулювання ступінь впливу держави на економічні процеси був різним та супроводжувався зміною форм, методів та важелів управління економікою. Функціонування фінансового механізму державного регулювання обумовлено потребою виконання державою економічної функції, встановленням та підтримкою оптимальної структури національної економіки, виявленням пріоритетних напрямів економічного розвитку, формуванням та подальшим удосконаленням інституційного забезпечення соціально-економічної сфери, покращенням добробуту населення та наданням йому відповідних соціальних послуг, підтримкою достатнього рівня зайнятості населення.

Формування ефективної, прозорої системи державного фінансового регулювання з використанням обґрунтованих наукових підходів є необхідною умовою для підвищення якісного рівня життя населення, відновлення позитивної динаміки економічного зростання, удосконалення структури економіки, забезпечення конкурентних переваг для національного виробника та досягнення інших цілей, визначених у програмних документах економічного та соціального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність фінансового механізму державного регулювання економіки представлена в наукових роботах таких зарубіжних вчених-науковців: Т. Мен, А. Монкретєн, Ф. Кене, А. Тюрго, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Кейнс, Р. Харрод. Серед вітчизняних науковців, що займаються дослідженням даного питання, слід відзначити О. Василика, Л.Лисяк [1], І. Лютого, В. Опаріна [2], А. Соколовську [3], В.Тропіну [5], В. Федосова [4], І. Чугунова [6,7], С. Юрія [4] та інших. Разом з тим, на сучасному етапі розвитку державних фінансів питання щодо оцінки впливу фінансового механізму державного регулювання на економічну та соціальну ситуацію в країні є відкритим, що зумовлює необхідність подальшого дослідження даної проблематики. Важливим є поглиблення сутності фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку, удосконалення положень щодо впливу інструментів державного фінансового регулювання на соціальні та економічні процеси країни, враховуючи інституційні особливості фінансової системи.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування та реалізації фінансового механізму державного регулювання економіки.

Мета статті полягає в розкритті сутності фінансового механізму державного регулювання економіки та обґрунтуванні напрямів його удосконалення в умовах економічних перетворень.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати дослідження. Механізм державного регулювання економіки ґрунтується на сукупності взаємопов'язаних фінансово-економічних інструментів, форм, важелів та методів впливу на процес розширеного відтворення продуктивних сил суспільства з урахуванням цілей та інтересів суб'єктів економічних відносин. В залежності від пріоритетів розвитку, об'єктом державного регулювання економіки є економічний цикл, структура національної економіки, платіжний баланс, ринок праці, грошовий обіг, зовнішньоекономічна діяльність. Широкий спектр об'єкту економічного регулювання зумовлює необхідність виокремлення основних рівнів його реалізації з урахуванням цільового характеру процесів регулювання – макрорівень, на якому відбувається виконання завдань та реалізація інтересів держави, мезорівень, – галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, мікрорівень – суб'єктів господарювання.

Фінансову політику можна представити як складову соціально-економічного розвитку, яка полягає у використанні та реалізації сукупності відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами розбудови країни з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки, що надасть можливість посилити результативність економічних перетворень.

Фінансовий механізм можна розглядати як складову частину господарського механізму, який є сукупністю фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відношень. Система засобів та інструментів державного регулювання економіки складається з таких груп:

засоби державного регулювання: економічні (податки, мита та збори, державні інвестиції та субсидії, субвенції, дотації, кредити та позички, інструменти НБУ; державні замовлення та закупівлі, ціни на сільськогосподарську продукцію); адміністративні (стандарти, нормативи, дозволи, заборони, обмеження, ліміти, штрафи); інформаційні (публікації у засобах масової інформації, документи).

інструменти державного регулювання: законодавчо-правові (закони, постанови, укази); нормативно-адміністративні (розпорядження, рішення, вказівки, накази, інструкції, правила, положення, договори); організаційно-економічні (плани, проекти, державний та місцевий бюджети, державне замовлення та державний контракт, договори, цільові програми, прогнози).

Основною метою фінансового регулювання є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення відповідних умов для збалансованого економічного зростання. Відповідно, під економічними заходами слід розуміти цілеспрямоване використання інструментів впливу на систему суспільних відносин, яка визначає фінансово-економічну мотивацію, інтереси та поведінку суб'єктів фінансової політики держави. До правових заходів доцільно зарахувати юридичне оформлення процесу формування, реалізації та контролю за ефективністю державної фінансової політики у вигляді системи

нормативно-правових актів, які регулюють порядок функціонування відповідних взаємовідносин між суб'єктами фінансової політики у межах економічної системи в яку інтегрована вітчизняна фінансова система. Організаційні заходи охоплюють діяльність державних фінансово-економічних інститутів, які безпосередньо беруть участь у процесі розробки, реалізації та контролю фінансової політики країни.

Слід зазначити, що основними та найбільш дієвими формами державного регулювання економіки в сучасних умовах є макроекономічне планування та прогнозування, використання механізму державного замовлення і відповідно регулювання рівня витрат бюджету та підприємств державного сектору економіки, розробка та реалізація державних програм соціально-економічного розвитку [1].

Прогнозування за своєю суттю - це комплексний процес розробки ймовірного, науково-обґрунтованого прогнозу щодо перспективи розвитку досліджуваного об'єкту в майбутньому, а також можливості альтернативних шляхів досягнення об'єктом відповідних значень та стану. Макроекономічне прогнозування спрямоване на поглиблене вивчення соціально-економічного потенціалу країни, виявлення завдань розвитку національної економіки на середньо- та довгострокову перспективу з визначенням необхідного обсягу ресурсів та переліку заходів, у тому числі за умови різних сценаріїв розвитку подій. Фінансово-бюджетне прогнозування є складовою системи державного фінансового регулювання економічного розвитку та інструментом управління бюджетною, податковою, грошово-кредитною системою. Важливими завданнями системи фінансово-бюджетного прогнозування є визначення ендогенних та екзогенних факторів розвитку вітчизняної економіки, ступеню їх впливу, а також виявлення основних можливостей, обмежень, тенденцій, пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства; обґрунтування основних показників розвитку бюджетної системи на середньо- та довгострокову перспективу; здійснення аналізу та розрахунку необхідного обсягу ресурсів, в тому числі фінансових для досягнення цілей та завдань соціально-економічного розвитку країни; посилення рівня координації дій між фінансовими інститутами, що спрямовано на стимулювання темпів економічного зростання; науково-технічне, інформаційне, ресурсне та кадрове супроводження державної фінансової політики в частині сприяння збалансованому соціально-економічному розвитку.

Здійснення прогнозування макроекономічної динаміки є важливим з огляду на потребу формування бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, покращення рівня узгодженості між ними. З урахуванням досвіду реалізації фінансового механізму державного регулювання економіки, можна дійти висновку, що ефективність управління економічними процесами залежить від якісного рівня наукового обґрунтування розвитку даних процесів, аналізу стану фінансової системи та альтернатив її розвитку, шляхів удосконалення, своєчасності прийняття рішень у сфері фінансового регулювання.

Макроекономічне планування – це цілеспрямована діяльність держави, що направлена на визначення джерел формування та напрямів використання фінансово-економічних ресурсів з метою забезпечення стабільного економічного та соціального розвитку. На сучасному етапі вдосконалення фінансових відносин широко використовується індикативне планування, яке здійснюється з урахуванням ґрунтового аналізу функціонування економіки за попередній період, виходячи з особливостей фінансової політики та структури фінансової системи, адаптивної ефективності фінансових інститутів, встановлює на плановий період певні значення основних макроекономічних показників: темпів зростання валового внутрішнього продукту, індексу споживчих цін та виробників промислової продукції, валютного курсу, платіжного балансу, обсягів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, облікової ставки, доходів та витрат бюджету, бюджетного дефіциту та державного боргу.

Вагомим інструментом фінансового механізму є інститут державного замовлення – закупівлі продукції, робіт та послуг для потреб держави. Він передбачає виконання державою покладених завдань та функцій, спрямованих на підвищення якісного рівня фінансового управління, посилення дієвості контролю за здійсненням витратків, оптимізацію витраткової частини державного та місцевих бюджетів.

Розробка та виконання державних цільових програм спрямована на підвищення ефективності фінансової політики країни на пріоритетних напрямках розвитку, підтримку окремих галузей економіки та сприяння збалансованому розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Необхідно відмітити, що за своєю спрямованістю державні програми соціально-економічного розвитку поділяються на економічні, соціальні, науково-технічні, національно-культурні, оборонні, правоохоронні, екологічні та інші, в залежності від проблем, які потребують вирішення. Метою програмування є концентрація необхідного та достатнього обсягу ресурсів на вирішенні ключових проблем держави та її адміністративно-територіальних одиниць, поглиблення інституційних перетворень економіки, поліпшення інвестиційного клімату та активізації інноваційної діяльності.

Важливим інструментом фінансового механізму державного регулювання економічного розвитку є фінансовий моніторинг сукупності макроекономічних показників, що сприяє підвищенню результативності подальших фінансових перетворень. В умовах вдосконалення механізму управління фінансової системи важливим є здійснення комплексного та регулярного моніторингу, який дозволяє виявити основні проблеми, тенденції щодо зниження рівня стійкості фінансової системи та спроможний здійснювати їх попередження, виступаючи дієвим інструментом державного фінансового регулювання.

Вагомими складовими державної фінансової політики є бюджетна, податкова, інвестиційна, грошово-кредитна та соціальна політика. Доцільно зазначити що грошово-кредитна та бюджетно-податкова політика є найбільш потужними інструментами державного регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Державне фінансове регулювання, в тому числі бюджетне регулювання, обумовлює формування інституційних орієнтирів розвитку для економічних агентів. Реалізація бюджетних реформ потребує врахування інституційної інерції, що передбачає певний лаг у результативності здійснюваних трансформацій бюджетної політики, постійного посилення контролю за виконанням прийнятих рішень у даній сфері. З метою забезпечення сприятливих умов для розвитку економіки важливим є забезпечення стабільності інститутів в їх інституціональному розвитку. Трансформація бюджетних інститутів є важливим етапом удосконалення та модернізації фінансової системи, що обумовлює перехід до її нового якісного рівня. Актуальними завданнями бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку є зниження ступеню нерівності, забезпечення надання якісного рівня суспільних послуг населенню, розвиток базових елементів інфраструктури.

Завданням економічної політики держави є раціональний перерозподіл фінансових ресурсів між різними рівнями бюджетної системи з метою створення сприятливих умов для розвитку виробництва, підвищення якісного рівня життя населення, оптимізації бюджетних видатків. Крім того, механізм бюджетного регулювання спрямований на формування справедливої моделі вирівнювання доходів населення шляхом регулювання податкових ставок, цільових податкових пільг, надання населенню соціальної допомоги та трансфертів тощо. У науковій літературі зазначені різні підходи щодо визначення сутності бюджетного регулювання, найбільш повне трактування даного поняття представлено як метод державного економічного регулювання, який передбачає оптимальне співвідношення між державними доходами та державними витратами, а також перерозподілі між різними бюджетами з метою впливу на циклічний розвиток економіки, структурні зрушення в економіці, соціальну політику держави, співвідношення сукупного попиту та пропозиції. Змістом бюджетного регулювання слід вважати розроблення основних напрямів формування та використання бюджетних коштів, виходячи із необхідності завдань, які стоять перед суспільством на певному етапі його розвитку. З вищеведеного можна дійти висновку, що об'єктом регулювання є відповідний обсяг бюджетних ресурсів, який є у розпорядженні держави. В залежності від цілей та завдань фінансової політики держава може регулювати обсяг та структуру бюджетних доходів, видаткової частини бюджету, бюджетного дефіциту, міжбюджетних трансфертів [6].

Бюджетне регулювання як складова фінансової політики держави має бути спрямоване на створення умов для довгострокового економічного зростання. Разом з тим, в умовах зниження темпів економічного зростання, можливим є реалізація заходів стимулюючого характеру у сфері податкового та бюджетного регулювання з метою зменшення амплітуди економічного спаду. Ефективність даних заходів, в достатній мірі, залежить від їх цільового спрямування, рівня монополізації економіки та ступеню розвитку державних інститутів. Бюджетна політика є вагомим інструментом державного регулювання суспільного розвитку, оскільки у процесі її формування здійснюється розробка основних напрямів використання бюджетних коштів, керуючись необхідністю вирішення завдань, які стоять перед суспільством на даному етапі його розвитку. Тобто у бюджетній політиці відображаються суспільні інтереси, і завдяки їй реалізуються функції і завдання держави, вона формується у ході бюджетного процесу та передбачає визначення цілей і завдань у сфері державних фінансів, розробку механізму наповнення дохідної частини бюджету, вибору напрямів використання бюджетних коштів, управління фінансами у бюджетній сфері, здійснення за допомогою фінансово-бюджетних інструментів регулювання економічних і соціальних процесів [7]. Трансформація бюджетних інститутів є важливим етапом удосконалення та модернізації фінансової системи, що обумовлює перехід до її нового якісного рівня. Актуальними завданнями бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку є зниження ступеню нерівності, забезпечення надання якісного рівня суспільних послуг населенню, розвиток базових елементів інфраструктури. На сучасному етапі, важливим є підвищення рівня результативності соціальних програм, оптимізація бюджетних повноважень між центральними та місцевими виконавчими органами влади, формування належного інституційного середовища, у якому зниження частки публічних фінансів призводило до зростання питомої ваги приватного сектору в економіці.

Важливу роль у соціально-економічному розвитку країни відіграє податкове регулювання. Здійснюючи податкову політику, держава забезпечує необхідні джерела фінансування соціальної сфери, створює відповідні умови для структурних перетворень економіки та стимулювання економічного зростання. Структура податкової системи як складової фінансової системи має сприяти постійному зростанню обсягу податків та зборів, що надходять до бюджетів усіх рівнів, не знижуючи при цьому стимулів до розвитку підприємництва. Основним завданням податкового регулювання, як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави [3]. При цьому, варто зазначити, що дані інтереси є динамічними і значною мірою адаптуються до умов реалізації моделі соціально-економічного розвитку країни та пріоритетів розвитку суспільства в цілому. Крім того, використовуючи механізм податкового регулювання, держава здійснює вплив на обсяг сукупного попиту та пропозиції шляхом встановлення співвідношення показників прямих та непрямих податків, регулювання ставок окремих податків та надання податкових преференцій; структуру та обсяги накопичення основного капіталу; формування галузевої структури економіки та пріоритети розвитку національної економіки, інвестиційну динаміку, збалансований розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Формування механізму податкового регулювання потребує досягнення компромісу між різними верствами суспільства,

забезпечення достатніх обсягів доходів бюджету для його збалансування та створення сприятливих умов для стійкого економічного зростання на довгостроковій основі.

Метою здійснення впливу грошово-кредитної політики на фінансову систему країни є належний рівень регулювання грошової та кредитної емісії, що сприятиме економічному зростанню в умовах стабільності цін. Варто зазначити, що використання складових грошово-кредитного регулювання повинно бути взаємоузгодженим та динамічним, що посилює позитивний вплив держави на реальний і фінансовий сектор економіки та знижує рівень системних ризиків. Недостатній рівень кореляції між політикою регулювання грошової маси, валютного курсу, рахунку капіталів та кредитування відчутно впливає на зниження рівня збалансованості грошово-кредитної системи та призводить до довгострокових трансформацій економіки.

Інструментом грошово-кредитного регулювання, який використовується з метою регулювання попиту та пропозиції на грошові кошти шляхом зміни процентних ставок за своїми операціями та шляхом надання рекомендацій щодо встановлення процентних ставок за активними та пасивними операціями банків є процентна політика центрального банку. Процентна ставка є важелем впливу на економічні процеси, застосовується у сферах економіки, банківської та зовнішньоекономічної діяльності, а також як інструмент антиінфляційних заходів. З метою ефективного управління грошово-кредитним ринком, обсягами грошової маси в обігу, виконання функції кредитора, Національний банк України встановлює за своїми операціями такі процентні ставки: облікову, за кредитами овернайт, рефінансування, за стабілізаційними кредитами, за депозитами овернайт, ставки залучення тимчасово вільних коштів банків. Важливу роль у процентній політиці відіграє облікова ставка НБУ, яка є основною офіційною ставкою та орієнтиром для економічних агентів офіційної вартості кредитних фінансових ресурсів. Облікова ставка є одним із інструментів грошово-кредитного регулювання, за допомогою якого Національний банк встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів на відповідний період і є основною процентною ставкою, яка залежить від процесів, що відбуваються в макроекономічній, бюджетній сферах та на грошово-кредитному ринку [11]. Облікова ставка є основною процентною ставкою Національного банку України. Дана ставка є важливим інструментом реалізації грошово-кредитної політики держави та орієнтиром ціни на гроші, чинником, що характеризує основні напрями змін грошово-кредитного регулювання, та її розмір є найменшим серед усіх інших наявних процентних ставок, за якими центральний банк може підтримати ліквідність банків. Підвищення облікової ставки впливає на збільшення відсоткових ставок за кредитами. За аналогією, зниження показника облікової ставки впливає на зменшення банківських ставок за кредитами. Таким чином, використовуючи даний фінансовий інструмент, держава, певною мірою, впливає на рівень ділової активності. В умовах трансформаційних перетворень доцільним є активізація кредитування, стимулювання господарської діяльності з метою відновлення та пожевлення економічного зростання. Натомість, в умовах економічного розвитку, з метою недопущення «перегріву» економіки та регулювання структури кредитного портфелю фінансовий регулятор має підвищувати рівень облікової ставки.

Результативність грошово-кредитного регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою в умовах глобалізації відрізняється значною волатильністю. Центральні банки з огляду на економічну ситуацію переглядають цілі, функції та інструменти грошово-кредитного регулювання. До настання фінансово-економічної рецесії у розвинутих країнах світу реалізовувалась проциклічне грошово-кредитне регулювання. Зафіксовано, що у періоди економічного зростання, яке супроводжується розширенням обсягів кредитування та ростом ціни на активи, присутня схильність до формування «бульбашок». Натомість, в період економічної рецесії, коли відбувалася кредитна рестрикція та ціни на активи знижувалися, відбулось різке здування бульбашок та посилення кризових ситуацій в економіці.

Вагомим інструментом грошово-кредитного регулювання є валютне регулювання, що відповідно передбачає вплив держави на резерви банківської системи, загальний попит та пропозицію грошей в країні. Виважене регулювання валютного курсу разом із використанням інших інструментів державного фінансового регулювання дозволяє впливати на зміну таких показників, як обсяг та темпи зростання валового внутрішнього продукту, рівень зайнятості, показник сукупного попиту, індекс споживчих цін. Крім того, регулювання валютного курсу є важливим з позиції встановлення цільових орієнтирів для ряду інших монетарних показників та визначення можливостей реалізації певних завдань фінансово-економічної політики країни.

Формування державних соціальних стандартів здійснюється з метою визначення механізму реалізації соціальних прав та гарантій населенню; обґрунтування обсягів потреби видатків державного та місцевих бюджетів на соціальний захист та забезпечення, утримання та розвиток соціальної сфери; планування та прогнозування обсягу видатків державних цільових фондів соціального страхування; визначення основних пріоритетів державної соціальної політики та середньострокову перспективу. На основі встановлених державою соціальних стандартів здійснюється розрахунок основних соціальних гарантій – мінімального розміру заробітної плати та пенсії за віком, окладу першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки, розмірів державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Базовим державним соціальним стандартом у сфері доходів населення є прожитковий мінімум, який визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу та обраховується виходячи з вартості мінімальних наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, в тому числі окремо для основних соціальних і демографічних груп населення.

Державна інвестиційна політика реалізується у двох основних формах – прямому й непрямому регулюванні інвестиційної діяльності. Державне регулювання розвитку виробництва й соціальної сфери, що

реалізується через фінансування капітальних витрат бюджетом, розглядається і як інвестиційна діяльність держави, що забезпечує йому поступальний розвиток. Завданням будь-якої держави є розвиток своєї інвестиційної та інноваційної діяльності, що забезпечує, в першу чергу, зростання промислового виробництва та перетворює державу в країну з конкурентоспроможним експортом. Розробка інвестиційної політики повинна починатися з визначення концептуальних основ розвитку суспільства і держави, встановлення її ролі у відтворювальному процесі на відповідному часовому етапі. Потім формулюються мета і завдання інвестиційної політики, які відповідають основним напрямкам соціально-економічного розвитку країни й використання інвестиційних ресурсів в інтересах громадян та суспільства [4].

Використовуючи інструменти фінансового механізму держава здійснює значний вплив на обсяг та структуру валового внутрішнього продукту, стан платіжного балансу, державних фінансів, рівень зайнятості, інфляції тощо. Фінансова політика може здійснюватись за допомогою адміністративних, ринкових та змішаних методів економічного регулювання. Важливими особливостями адміністративних методів є пряме втручання держави в економічні процеси, шляхом встановлення співвідношення національної та іноземної валют, регулювання цін на певні групи товарів, обмеження експортних чи імпортних операцій, у тому числі шляхом введення додаткових податкових зборів та митних платежів. До ринкових методів фінансової політики слід віднести використання бюджетно-податкових механізмів соціально-економічного розвитку та регулювання грошово-кредитного ринку. Слід зауважити, що у зв'язку із недостатнім рівнем розвитку фінансових ринків та дієвості ринкових механізмів у період трансформаційних перетворень функціонують змішані методи регулювання економіки, які передбачають одночасне поєднання вищезгаданих форм регулювання.

Висновки. В умовах трансформаційних перетворень економіки фінансова система є важливим інструментом визначення пріоритетних напрямів впливу держави на економічні та соціальні процеси. Розробка та реалізація механізму фінансового регулювання має враховувати особливості та структуру вітчизняної економіки, глибину глобалізаційних перетворень та ступінь розвитку фінансових інститутів. Спрямованість механізму управління фінансової системи на вирішення сукупності наявних питань передбачає концентрацію, розподіл на перерозподіл фінансово-економічних ресурсів, переорієнтацію економіки до інноваційної моделі розвитку та досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку країни, підвищення рівня платоспроможності населення. Вдосконалення фінансової політики держави має супроводжуватись покращенням рівня інституційного середовища фінансового механізму економічного зростання. Серед найбільш вагомих напрямів такого удосконалення варто виділити підвищення показника розвитку людського капіталу, збільшення частки високотехнологічної складової економіки, посилення стійкості фінансової системи країни, покращення дієвості впливу фінансових інструментів на темпи економічного зростання, удосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Лисяк Л.В. *Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: [монографія].* / Лисяк Л.В. - К. : Акад. фін. упр., 2009. - 600 с.
2. Опарін В. *Системний підхід до формування державної фінансової політики* / В. Опарін // *Економіка України.* – 2011. – №9. – С. 93-95.
3. Соколовська А.М. *Фіскальна політика в Україні та її макроекономічні наслідки* / А.М. Соколовська // *Фінанси України.* – 2014. – № 11. – С. 17-32.
4. *Теорія фінансів* / За ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
5. Тропіна В.Б. *Фіскальне регулювання соціального розвитку суспільства* / В.Б. Тропіна. – К: НДФІ, 2008. – 368 с.
6. *Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку* / За ред. І.Я.Чугунова – К.: ДННУ АФУ, 2009 – 848 с.
7. Чугунов І.Я. *Бюджетна складова суспільного розвитку* / І. Я. Чугунов, А.А. Максютя // *Вісник КНТЕУ.* – 2012. – № 3. – С. 45–54.

References

1. Lysiak L.V. *Biudzhetna polityka u systemi derzhavnoho rehulivannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: [monohrafiia].* - K. : Akad. fin. upr., 2009. - 600s.
2. Oparin V. *Systemny pidkhyd do formuvannia derzhavnoi finansovoi polityky.* // *Ekonomika Ukrainy.* – 2011. – №9. – S. 93-95.
3. Sokolovska A.M. *Fiskalna polityka v Ukraini ta yii makroekonomichni naslidky.* // *Finansy Ukrainy.* – 2014. – № 11. – S. 17-32.
4. *Teoriia finansiv* / Za red.. prof. V.M. Fedosova, S.I. Yurii. – K.: Tsentri uchbovoi literatury, 2010. – 576 s.
5. Tropina V.B. *Fiskalne rehulivannia sotsialnoho rozvytku suspilstva.* – K: NDFI, 2008. – 368 s.
6. *Finansy Ukrainy: instytutsiyni peretvorennia ta napriamy rozvytku* / Za red. I.Ya.Chuhunova – K.: DNNU AFU, 2009 – 848 s.
7. Chuhunov I.Ya., Maksyuta A.A. *Biudzhetna skladova suspilnoho rozvytku.* // *Visnyk KNTEU.* – 2012. – № 3. – S. 45–54.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Безгуба Маргарита Олександрівна, аспірант кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Петрицького, 21, кв. 4, 03115, м. Київ, Україна
e-mail: m.bezguba@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Безгуба Маргарита Александровна, аспирант кафедры финансов Киевского национального торгово-экономического университета
ул. Петрицкого, 21, кв. 4, 03115, г. Киев, Украина
e-mail: m.bezguba@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Bezhuba Marharyta, graduate student of finance department of Kyiv national university of trade and economics
21, Petrytskoho Str., app. 4, 03115, Kyiv, Ukraine
e-mail: m.bezguba@gmail.com

УДК 336.774

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ
ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» НА ОСНОВІ SWOT-АНАЛІЗУ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ
КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ**

**Дмитришин М.В.,
Панчак Н.В.**

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання реалізації та удосконалення політики управління кредитним портфелем банку.

Метою дослідження є обґрунтування напрямків удосконалення політики управління кредитним портфелем банку.

Методами дослідження застосованими у роботі є порівняння, групування, SWOT-аналіз, системний підхід.

Результати роботи. У роботі досліджено кредитний портфель ПАТ КБ «Приватбанк» інструментами SWOT-аналізу; побудовано систему підтримки прийняття рішень з управління проблемною заборгованістю комерційного банку; запропоновано напрямки удосконалення політики управління кредитним портфелем ПАТ КБ «Приватбанк».

Галуззю застосування результатів дослідження є кредитна діяльність комерційного банку.

Висновки. Проведений SWOT-аналіз кредитного портфелю ПАТ КБ «Приватбанк» дозволив виявити сильні та слабкі сторони, потенційні загрози та можливості останнього, та на його основі обґрунтувати шляхи удосконалення політики управління кредитним портфелем в цілому. У процесі проведеного аналізу виявлено наявність у кредитному портфелі банку зростаючої частки проблемних кредитів, що зумовило необхідність детальнішого дослідження цієї проблеми та розробки системи підтримки прийняття рішень з управління проблемною заборгованістю банку. Впровадження запропонованих напрямків удосконалення політики управління кредитним портфелем комерційного банку дозволить забезпечити ефективність його кредитної діяльності за умов змінного внутрішнього та зовнішнього середовища.

Ключові слова. Комерційний банк, кредитний портфель комерційного банку, політика управління кредитним портфелем комерційного банку.

**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОЛИТИКИ УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ ПОРТФЕЛЕМ ПАО КБ
«ПРИВАТБАНК» НА ОСНОВАНИИ SWOT-АНАЛИЗА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ
КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА**

**Дмитришин М.В.,
Панчак Н.В.**

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы реализации и усовершенствования политики управления кредитным портфелем банка.

Целью исследования является обоснование направлений усовершенствования политики управления кредитным портфелем банка.

Методами исследования использованными в работе является сравнение, группировка, SWOT-анализ, системный подход.

Результаты работы. В работе исследован кредитный портфель ПАО КБ «Приватбанк» инструментами SWOT-анализа; построена система поддержки принятия решений по управлению